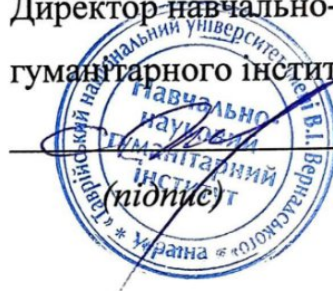

ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.І. ВЕРНАДСЬКОГО

Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕТНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)
галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
спеціальність С4 Психологія
освітньо-професійна програма Психологія
форма(и) навчання денна та заочна

КИЇВ 2025

**Інформація про розробника та розгляд і схвалення
робочої програми навчальної дисципліни**

РОЗРОБНИК програми навчальної дисципліни:

Доктор психологічних наук, професор кафедри психології, філософії та суспільних наук)

Ірина БІЛА

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук

Протокол № 1 від 25.08.2025

Завідувач кафедри

Олена ВЛАСЕНКО

ПОГОДЖЕНО:

Розглянуто та схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025

Голова НМР

Сергій ГУБАРОВ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
1. Назва навчальної дисципліни, код в ОПП	Етнічна психологія, ВБ 2.1.
2. Статус навчальної дисципліни	Вибірковий компонент
3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	2-й рік навчання, 3 семестр
4. Обсяг навчальної дисципліни (кількість кредитів, загальна кількість годин (аудиторних за видами занять, самостійної роботи здобувача вищої освіти)	4 кредити ЄКТС (120 год.), з них: Денна форма: 40 год. аудиторного навантаження (20 годин лекційних, 20 години семінарських) та 80 годин самостійної роботи. Заочна форма: 10 год. аудиторного навантаження (4 годин лекційних, 6 години семінарських) та 110 годин самостійної роботи.
5. Вид підсумкового (семестрового) контролю	залік
6. Інформація про консультації	За запитом здобувача вищої освіти в онлайн форматі
7. Мова викладання	українська
8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)	Біла Ірина Миколаївна (доктор психологічних професор, професор, кафедри психології, філософії та суспільних наук)
9. Контактна інформація викладача	bila.iryana@tnu.edu.ua
2. Опис навчальної дисципліни	
Анотація дисципліни	Вивчення цієї дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вміння діагностувати та формувати етнічну ідентичність, толерантність особистості, забезпечити виконання своїх функцій щодо допомоги встановлення взаєморозуміння між представниками різних етносів, профілактики та подолання міжетнічних конфліктів.
Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни	Мета вивчення дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти комплексного розуміння психологічних закономірностей етнічних процесів, дати знання, що застосовуються при вирішенні проблеми міжетнічної взаємодії, адаптації до нового соціокультурного простору. Основними завданнями вивчення

	<p>дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сформувавши уявлення про предмет, завдання, історію її становлення та перспективи розвитку; • сформувавши феномен міжетнічних відмінностей свідомості; • надати знання взаємодії між представниками різних етносів; • сформувавши етнічну свідомість; • забезпечити підготовку майбутніх спеціалістів адаптовуватись до іноетнічного середовища; • розуміти причини, характер протікання та шляхи подолання міжособистісних та міжгрупових етнічних конфліктів як на побутовому так й на соціальному рівні.
<p>Формат проведення дисципліни</p>	<p>Під час навчання використовуються наступні форми та методи: презентації, бесіди і дискусії, індивідуальні науково-дослідні завдання.</p> <p>Віртуальне навчальне середовище, яке використовуватиметься у разі роботи в дистанційному режимі - Google Classroom.</p> <p>У дистанційному режимі лекції / практичні заняття будуть проведені за допомогою програм електронної комунікації Google Meet.</p> <p>Поточна комунікація з викладачем здійснюється через Classroom та корпоративну пошту.</p>

3. Тематика та зміст навчальної дисципліни.

Номер та назва розділу, теми, перелік основних питань	Вид навчального заняття	Форми і методи контролю знань	Кількість год (денна форма)	Кількість год (заочна форма)
<p>Тема 1. Місце етнічної психології в системі наукового знання.</p> <p>Сутність етнічної психології та її місце в системі наукового знання. Об'єкт, предмет, завдання та основні функції етнопсихології. Зв'язок етнопсихології з іншими науками. Методи наукових досліджень в етнопсихології.</p>	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2	0,5
	семінарське заняття	Поточний; презентація доповідей; інд.опитуванн; виконання письмових завдань	2	0,5
<p>Тема 2. Історія розвитку етнопсихологічних ідей та основні напрямки етнопсихологічних досліджень.</p> <p>Особливості зародження етнічної психології в історії та філософії та зрозуміти етнопсихологічний аспект у філософських дослідженнях епохи Просвітництва. європейські вчення про «психологію народів».</p>	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	4	0,5
	семінарське заняття	Поточний; презентація доповідей; інд.опитуванн; виконання письмових завдань	4	0,5
<p>Тема 3. Методологічні засади й методи етнопсихології.</p> <p>Основні теоретичні орієнтації сучасних етнопсихологічних досліджень й методологічні засади етнічної психології та природний і лабораторний експеримент в етнопсихології. Проведення стандартного етнопсихологічного дослідження. Визначення специфіки крос-культурних досліджень. Використання соціально-психологічних методів в етнопсихології. Техніка «Культурний асимілятор» та</p>	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2	0,5
	семінарське заняття	Поточний; презентація доповідей; інд.опитуванн; виконання письмових завдань	2	0,5

можливості її застосування.				
Тема 4. Проблема етносу та нації в етнічній психології. Сутність психосоціально характеристики понять «етнос», «етнічна спільність», способи існування етносів та етнічні процеси. Соціально – психологічна сутність поняття «нація» та основні етнічні і культурологічні особливості нації.	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2	0,5
	семінарське заняття	Поточний; презентація доповідей; інд.опитуванн; виконання письмових завдань	2	0,5
Тема 5. Розвиток і трансформація етнічної ідентичності Поняття про етнічну ідентичність та її структуру, етапи становлення етнічної ідентичності. Чинники формування етнічної ідентичності та стратегії підтримання етнічної ідентичності. Проблема зміни етнічної ідентичності.]Типи етнічної ідентичності (моноетнічну ідентичність зі своєю етнічною групою, біетнічну ідентичність, моноетнічну ідентичність з чужою етнічною групою, маргінальну етнічну ідентичність).	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2	0,5
	семінарське заняття	Поточний; презентація доповідей; інд.опитуванн; виконання письмових завдань	2	0,5
Тема 6. Проблема етногенезу українців: психологічний аспект Проблема етногенезу українців: розрізняти науковий та ідеологічний підхід та «міфологізацію» етногенезу українців та найвідоміших «міфологізаторів», а також справжні причини такої «діяльності». Аналіз наукових концепцій походження українського народу. Психологічні причини існування історичних міфів щодо українського етногенезу.	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2	0,5
	семінарське заняття	Поточний; презентація доповідей; інд.опитуванн; виконання письмових завдань	2	0,5
Тема 7. Інтегральні психологічні характеристики етносу. Психічний склад етносу та його структурні компоненти.	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2	0,5
	семінарське заняття	Поточний;		

Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. Психологічна сутність та зміст національного характеру, національної самосвідомості, національних почуттів. Націоналізм, його форми та психологічні засади.		презентація доповідей; інд.опитуванн; виконання письмових завдань	2	0,5
Тема 8. Психологія міжетнічних стосунків.	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2	0,5
Особливості міжетнічної взаємодії та її типи. Механізми міжгрупового сприймання в етнічних стосунках. етнічні стереотипи, їх структуру та зміст. Причини стереотипізації та проблему етноцентризму в психології.	семінарське заняття	Поточний; презентація доповідей; інд.опитуванн; виконання письмових завдань	2	0,5

4. Технічне та програмне забезпечення (обладнання).

Кожному здобувачу потрібно доєднатися до навчального середовища Google Classroom, оскільки там розміщуються навчальні матеріали, проводиться тестування, ведеться журнал оцінювання навчальних досягнень, є можливість для листування з викладачем.

У режимі дистанційного навчання - вивчення курсу додатково передбачає приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Google Meet (для занять у режимі відеоконференцій). У цьому випадку здобувач має самостійно потурбуватися про якість доступу до інтернету. Для роботи в дистанційному форматі потрібні ноутбук / персональний комп'ютер / мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань,
- виконання домашніх завдань,
- виконання завдань самостійної роботи,
- проходження тестування, тощо.

5. Політика дисципліни

Визнання результатів, здобутих в неформальній та/або інформальній освіті:

Визнаватись можуть результати, отримання яких підтверджується відповідним документом. Це може бути участь у дистанційних курсах, програмі неакадемічних обмінів, конференції, майстер-клас, літня чи зимова школа, громадська освіта тощо.

- повне визнання (за загальною процедурою до початку навчального семестру); проводиться у семестрі, який передує семестру, у якому згідно з планом конкретної ОП передбачено вивчення ОК (для магістрів з першого

місяця першого семестру). Критерії: відповідність результатів, отриманих в неформальній освіті, конкретним ОК чи їх складом за обсягом, змістом та результатами навчання; співставлення отриманих компетентностей із Стандартом вищої освіти за спеціальністю;

- часткове визнання (зарахування окремих тем, індивідуальних завдань за спрощеною процедурою під час навчального семестру не пізніше передбачених заходів оцінювання).

Для визнання результатів подається заява на ім'я директора навчально-наукового інституту. До заяви додаються підтверджуючі документи. Для процедури визнання створюється комісія на чолі з директором, гарантом, завідувачем кафедри, викладачем, представником студентського самоврядування. Строк прийняття рішення – не більше 14 календарних днів.

8. Критерії та система оцінювання результатів навчання

Підсумковою формою контролю результатів навчання освітнього компоненту «Основи психологічного тренінгу» є залік.

Здобувач для отримання заліку з дисципліни повинен повністю виконати всі види робіт, передбачені робочим навчальним планом та програмою навчальної дисципліни.

Залік - це форма підсумкового (семестрового) контролю, яка передбачає оцінювання засвоєння здобувачами навчального матеріалу на підставі поточного контролю результатів виконання ним певних видів робіт (на практичних і семінарських заняттях), так і результатів виконання самостійних завдань.

Підсумкова оцінка за семестр виставляється на останньому за розкладом занятті та визначається як сума балів за результатами оцінювання усіх контрольних заходів, визначених програмою.

Якщо отримана сума балів відповідає позитивній оцінці – вона є підсумковою.

Перескладання позитивної підсумкової оцінки з метою підвищення не здійснюється. Здобувачу вищої освіти, який за результатами оцінювання контрольних заходів, не набрав кількість балів, що відповідає позитивній (менше 60 балів), в основній відомості обліку успішності зазначається оцінка «не зараховано» і відповідна кількість балів, що призводить до виникнення академічної заборгованості, яка має бути ліквідована.

Засвоєння матеріалу оцінюється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою.

Значення оцінки

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Значення оцінки
A	90-100	«зараховано»	Відмінно-відмінний рівень знань (умінь) В межах обов'язкового

			матеріалу з можливими незначними недоліками
B	80-89		Дуже добре -рівень знань достатньо високий (умінь) В межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-79		Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74		Задовільно -посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68		Достатньо мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FХ	30-59	«не зараховано»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота вивченням курсу з повторним

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів є такі:

– глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни;

– виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені програмою навчальної дисципліни;

– вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;

– вміння аналізувати достовірність одержаних результатів (автономність);

– характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність);

– вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних заняттях, результати самостійної роботи здобувачів) проводити за критеріями:

- 0% завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру,
- 60% завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Поточне оцінювання результатів навчання відбувається за допомогою:

- експрес-контроль (опитування);
- поточний тестовий контроль;
- різнорівневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проект, відеозапис);
- завдання, що потребують розгорнутої творчої відповіді (кейси).

Розподіл балів за видами діяльності (денна форма навчання):

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Робота на практичному занятті	2	9	18	Залік
Підготовка доповідей, презентацій есе, рефератів	3	9	27	
Захист доповідей, есе, рефератів на практичному занятті	3	9	27	
Практикування, володіння техніками	10	2	20	
Розв'язання практичних завдань	4	2	8	
Разом			100	
Розрахунок балу за залік : $18+27+27+20+8 = 100$				

Розподіл балів за видами діяльності (заочна форма навчання):

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Робота на лекційному занятті	5	3	15	Залік
Підготовка доповідей, презентацій, есе, рефератів	20	2	20	
Захист доповідей, есе, рефератів на практичному занятті	20	2	20	
Практикування, володіння техніками	20	2	40	
Розв'язання ситуаційних завдань	5	1	5	
Разом			100	
Розрахунок балу за залік : $15+20+20+40+5 = 100$				

Форми контролю набуття результатів навчання з дисципліни «Етнопсихологія»

Номер та назва теми	Форми і методи контролю знань	Кількість годин (денна)

		форма)
<p>Тема 1. Місце етнічної психології в системі наукового знання.</p> <p>Розкрити сутність етнічної психології та визначити яким є її місце в системі наукового знання. Знати об'єкт, предмет, завдання та основні функції етнопсихології. Усвідомлювати зв'язок етнопсихології з іншими науками. Знати методи наукових досліджень в етнопсихології.</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда), аналіз виступів, демонстрацій презентацій; інд.опитування; виконання письмових завдань</p>	10
<p>Тема 2. Історія розвитку етнопсихологічних ідей та основні напрямки етнопсихологічних досліджень.</p> <p>Ознайомити з особливостями зародження етнічної психології в історії та філософії та зрозуміти етнопсихологічний аспект у філософських дослідженнях епохи Просвітництва. Проаналізувати європейські вчення про «психологію народів».</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда), аналіз виступів, демонстрацій презентацій</p>	15
<p>Тема 3. Методологічні засади й методи етнопсихології.</p> <p>З'ясувати основні теоретичні орієнтації сучасних етнопсихологічних досліджень й методологічні засади етнічної психології та природний і лабораторний експеримент в етнопсихології. Проведення стандартного етнопсихологічного дослідження. Визначення специфіки крос-культурних досліджень. Використання соціально-психологічних методів в етнопсихології. Техніка «Культурний асимілятор» та можливості її застосування.</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда), аналіз виступів, демонстрацій презентацій</p>	15
<p>Тема 4. Проблема етносу та нації в етнічній психології.</p> <p>З'ясувати сутність психосоціальної характеристики понять «етнос», «етнічна спільність», способи існування етносів та етнічні процеси. Розуміти соціально – психологічну сутність поняття «нація» та основні етнічні і культурологічні особливості нації.</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда), аналіз виступів, демонстрацій презентацій, письмові завдання</p>	10

<p>Тема 5. Розвиток і трансформація етнічної ідентичності.</p> <p>Розкрити поняття про етнічну ідентичність та її структуру, етапи становлення етнічної ідентичності. Визначити чинники формування етнічної ідентичності та стратегії підтримання етнічної ідентичності. Розуміти проблему зміни етнічної ідентичності. Розрізняти типи етнічної ідентичності (моноетнічну ідентичність зі своєю етнічною групою, біетнічну ідентичність, моноетнічну ідентичність з чужою етнічною групою, маргінальну етнічну ідентичність).</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда), аналіз виступів, демонстрацій презентацій; інд.опитування; виконання письмових завдань</p>	<p>15</p>
<p>Тема 6. Проблема етногенезу українців: психологічний аспект</p> <p>Проаналізувати проблему етногенезу українців: розрізняти науковий та ідеологічний підхід та «міфологізацію» етногенезу українців та найвідоміших «міфологізаторів», а також справжні причини такої «діяльності». Здійснити аналіз наукових концепцій походження українського народу. Розуміти психологічні причини існування історичних міфів щодо українського етногенезу.</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда), аналіз виступів, демонстрацій презентацій, письмові завдання</p>	<p>11</p>
<p>Тема 7. Інтегральні психологічні характеристики етносу.</p> <p>З'ясувати психічний склад етносу та його структурні компоненти. Розуміти, що таке ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. Проаналізувати психологічну сутність та зміст національного характеру, національної самосвідомості, національних почуттів. Розкрити націоналізм, його форми та психологічні засади.</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда), аналіз виступів, демонстрацій презентацій</p>	<p>12</p>
<p>Тема 8. Психологія міжетнічних стосунків.</p> <p>Розкрити особливості міжетнічної взаємодії та її типи. Розрізняти механізми міжгрупового сприймання в етнічних стосунках. Визначити етнічні стереотипи, їх структуру та зміст. Критично</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда), аналіз виступів,</p>	<p>12</p>

проаналізувати причини стереотипізації та проблему етноцентризму в психології.	демонстрацій презентацій	
Разом по курсу		100

8. Рекомендовані джерела інформації:

Основні:

1. Бичко О.В. Профілі української ідентичності. Соціально-психологічний аналіз: монографія / О.В. Бичко. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2007. 281 с.
2. Данилюк І.В. Етнічна психологія як галузь наукового пізнання. Монографія. Київ: Самміт-книга, 2010. 432 с.
3. Етнопсихологія: психодіагностичний практикум. Хрестоматія. — Київ: Університет "Україна", 2023. 128 с.
4. Крюкова М.А., Форманюк Ю.В. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник. Одеса: Фенікс, 2020. 106 с.
5. Львовичкіна А.М. Етнопсихологія: Навч. Посібник. К.: МАУП, 2002. 144 с.
6. Павленко В.М. Етнопсихологія Харківський нац. унів. імені В. Каразіна, 2019, 448 с.
7. Пірен М. Етнопсихологія: Підручник. К., 2011. 526с.
8. Савицька О.В. Етнопсихологія [Текст]: навч. посібник / Ольга Вікторівна Савицька, Л. М. Співак. Рек. МОН. К. : Каравела, 2011. 264 с.
9. Цюняк О.П. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. — Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2020. 76 с.
10. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. К: Знання, 2006. 340 с.
11. Strashny A. The Ukrainian Mentality: An Ethno-Psychological, Historical, and Comparative Exploration. — Hannover: ibidem Press, 2024. 260 с.

Допоміжні:

1. Лозова, О. М. Психосемантика етнічної свідомості [Текст] : монографія / Ольга Миколаївна Лозова. - К. : Освіта України, 2007. 389 с., [12] с., іл.
2. Нельга, О. Етнос , народ , нація як поняття і соціокультурні феномени / О. Нельга // Філософська думка. 2006. №4 . С. 36-55.
3. Пірен М. Основи етнопсихології: Підручник. – К., 2008.
4. Пірен, М. І.. Етнопсихологія [Текст] : підруч. для студентів / Марія Іванівна Пірен. - К.: Ун-т "Україна", 2011. 525 с.

5. Савицька, О. В. Етнопсихологія [Текст]: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / Ольга Вікторівна Савицька, Л. М. Співак. К. : Каравела, 2011.

6. Стражний, А. С. Український менталітет [Текст] / Александр Сергеевич Стражний. К. : Изд-во Подолина, 2008. - 383 с.

7. Хрущ В.Д. Етнічна психологія: Навч.-метод. Посібник / За ред. В.Д.Хрущ. Івано-Франківськ, 2006.

8. Чепан, М.-Л. Етнопсихологічний вимір цивілізаційного поступу [Текст] : монографія / Мирослав-Любомир Чепан. К. : Педагогічна думка, 2008. 111 с.

9. Яблонко, В. Я., Гетманцева, Л. Л. Етнопсихологія [Текст] : курс лекцій / Південнослов'янський університет Київський славянський університет. К. : Вид-во ПСІ КСУ, 2004. 157 с.

10. Янів, Володимир. Нариси до історії української етнопсихології / упоряд. М. Шафовал. К. : Знання, 2006. 341 с.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Інститут психології імені Г.С. Костюка. Національної Академії педагогічних наук України. Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute/>

3. Студентська бібліотека «Читалка» Режим доступу. <http://chitalka.net.ua/>